

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

MAL-sopimusten 2024-35 valmistelun jälkiarviointi

Yhteenveto arvioinnin tuloksista 4.2.2025

Jälkiarvioinnin tavoite ja aineisto

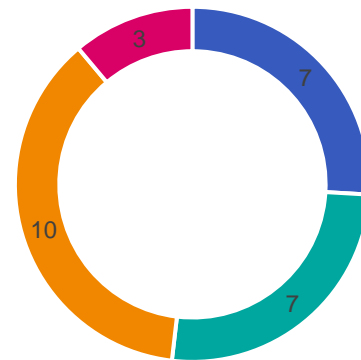
Tavoite

- Jälkiarvioinnin tavoitteena kerätä keskeisimmät opit MAL-sopimusten 2024-35 valmistelusta

Aineisto

- Valtio-osapuolen kysely
 - 27 vastaajaa
- Haastattelut kaupunkiseutujen kanssa marras-2024 –tammikuussa 2025
- Keskustelutilaisuus ELY-keskuksille 29.11.2024
- Työpaja ministeriöille ja valtion virastoille 9.12.2024

Valtio-osapuolen kyselyyn vastaajat

- Alueellinen ELY-keskus (Y)
- Alueellinen ELY-keskus (L)
- Ministeriö
- Valtion virasto

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Valmisteluryhmien kokoonpano ja työskentely

Valmisteluryhmien ja rakenne kokoonpano

- Valmisteluryhmien koko ja kokoonpano olivat toimivat
 - Kaupunkiseutujen osalta seudun ja seutuyhteistyön rakenne sekä seudun tarpeet määrittivät valmisteluryhmien osallistujajoukkoa
 - Valtio-osapuolen toimijoita mukana valmisteluryhmissä suuri joukko
 - Ministeriöiden ja virastojen rooli vaihteli – osa valmistelun keskiössä, osa ulkokehällä.
 - Valtion aluehallinnosta liikennepuolen rooli keskeinen, ympäristöpuolen vähäinen
 - Valtio-osapuolesta oikeat toimijat mukana. VM:n liikennevastualueen tulisi myös osallistua sopimusvalmisteluihin.
- Pienryhmien työskentely tuki hyvin valmisteluryhmien toimintaa
 - Tiiviit pienryhmät mahdollistivat laajoja valmisteluryhmiä paremmin tehokkaan työskentelyn
- Kaupunkiseudut tyytyväisiä valmisteluryhmien koordinaatioon, valtio-osapuoli näki koordinaatiossa myös parantamisen varaa

Suosituksset:

- *Valtio-osapuolen edustusta valmisteluryhmissä punnittava suhteessa valmisteluryhmän rooliin ja sopimusten sisältöön sopimuspäivityksen käynnistyessä*
- *Pienryhmien mandaattia selkeytettävä*
- *Pienryhmien toiminta tehtävä näkyvämmäksi valmisteluryhmille*
- *Pienryhmien pieni koko edistää valmistelua*

Valmisteluryhmien rooli ja työskentely

- Valmisteluryhmien kokoukset eivät parhaalla tavalla mahdollistaneet sopimusvalmistelua
 - Valmisteluryhmien toiminnassa oli eroja seutujen välillä.
 - Kaikkien valmisteluryhmien toiminnan arvioitiin olleen ajoittain tehotonta. Erityisesti kaupunkiseudut kokivat turhautumista toimenpidekirjausten yksityiskohtaiseen hiomiseen valmisteluryhmissä.
 - Osa seuduista koki, että kokoukset paremmin teemoiteltuja kuin aiemmin, osa näki edelleen parantamisen varaa. Seudut kokivat, että sopimusvalmistelua voisi tehostaa järjestämällä kaikille seuduille yhteisistä teemoista enemmän yhteisiä tilaisuuksia. Tilaisuudet mahdollistaisivat myös kaikille yhteisten kirjausten tehokkaamman valmistelun.
- Ilmapiiri ja luottamus valmisteluryhmissä hyvällä tasolla.
- Seudut arvostivat live-neuvotteluja

Suosituksset:

- *Valmisteluryhmien ja pienryhmien toiminnan suhde selkiytettävä. Valmisteluryhmällä tulisi olla nykyistä linjaavampi rooli ja pienryhmillä enemmän mandaattia tekniseen valmisteluun.*
- *Yhteisistä teemoista kaikille seuduille yhteisiä tilaisuuksia.*
- *Kaikkien sopimusseutujen kanssa käytävä riittävä määrä live-neuvotteluja*

Valtio-osapuoli

- Kaikille kaupunkiseuduille valtio-osapuoli ei näyttäytynyt yhtenäisenä. Yhtenä syynä tähän esimerkiksi liikenne- ja viestintäministeriön poissaolo neuvottelujen alkuvaiheessa ja osittaiset haasteet valtio-osapuolen sisäisessä tiedonkulussa.
- Valtion aluehallinnolla erilaisia rooleja MAL-sopimusvalmistelussa.

Suosituksset:

- *Elinvoimakeskukset tulevaisuudessa yksi keskeinen organisaatio sopimusvalmisteluprosessissa.*
- *Varmistettava myös, että riittävä kaavoitusosaaminen mukana (joko LVV tai EVK) ja yhteistyö ympäristöhallinnon sisällä riittävää.*
- *Valtio-osapuolen yhtenäisyyttä kehitettävä edelleen. Kaikkien valtio-osapuolten tulee osallistua neuvotteluihin.*

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Sopimusvalmisteluprosessi

Sopimusvalmisteluprosessin toimivuus

- Sopimusvalmisteluprosessin sujuvassa etenemisessä, vaiheistuksessa, suunnitelmallisuudessa ja ennakoitavuudessa parantamisen varaa.
 - Neuvotteluja viivästytti poliittisen sovun saavuttaminen valtion MAL-rahoitusratkaisusta.
 - Kaupunkiseutujen näkökulmasta neuvottelut kestivät liian kauan. Toiveena tiivis ja selkeästi vaiheistettu prosessi, jonka aikataulu ja tavoitteet kaikkien osapuolten tiedossa.
 - Haasteina etenkin valtion neuvottelumandaatin ja rahoitusratkaisun oikea-aikaisuus ja ohjaavuus.

Suosituksset:

- *Valtion valmistautumista sopimusneuvottelukierrokseen parannettava ja aikaistettava. Apuna esimerkiksi vuosikello.*
- *Sopimusvalmisteluun sisällytettävä esivalmisteluvaihe, johon sisällytettävä esim. seutujen tarpeiden kartoitus ja keskustelu valtion tavoitteista sekä niiden tasapainotus ja yhteensovitus.*

Seutujen hyödyllistä priorisoida tavoitteitaan ennen neuvotteluja.
- *Varsinaiset neuvottelut käynnistettävä, kun valtion neuvottelumandaatti selvillä. Pyrkimys toteuttaa varsinaiset neuvottelut tiiviissä aikataulussa ja selkeästi vaiheistettuna.*

Valtion neuvottelumandaatti ja poliittinen ohjaus

- Poliittinen ohjaus
 - Sopimusneuvottelukierroksella poliittisella ohjauksella oli vahva rooli.
 - Koettiin haasteelliseksi, että seutujen neuvottelijoilla enemmän mandaattia kuin valtion neuvottelijoilla. Sekä seutujen että valtio-osapuolen toiveena **liikkumavara** poliittisessa rahoitusratkaisussa, joka mahdollistaa aidon neuvottelutilanteen.
 - Valtion poliittinen rahoitusratkaisu tuli myöhäisessä vaiheessa. Se paitsi viivästytti neuvotteluja myös aiheutti paljon turhaa työtä. Toiveena seuduilla olisi rahoitusratkaisun saaminen sopimusvalmistelun alkuvaiheessa.
 - Poliittisen ohjauksen ajoituksessa ja toimintatavoissa kehitettävää.
- Valtion neuvottelumandaatin valmistelu
 - Valtion neuvottelumandaatti saatiin sopimusneuvotteluiden jo käynnistyttyä. Seutujen toiveena olisi, että valtion neuvottelumandaatti olisi selvillä sopimusneuvottelujen käynnistyttyä. Toiveena myös yhteinen keskustelu valtion reunaehdoista ja tavoitteista (suurista linjoista) ja seutujen tarpeista.

Suosituksset:

- *Pohdittava poliittisen ohjauksen linkitys sopimusvalmisteluprosessiin oikea-aikaisesti*

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Sopimusten sisältö

Sopimusten sisältö 1/2

- MAL-sopimusten pitkäjänteisyyden parantamisessa ei ole onnistuttu. MAL-sopimusten sisällöltä odotetaan enemmän jatkuvuutta ja ennakoitavuutta. Valtion toivotaan rahoittavan kaupunkiseutujen kehittämistä nykyistä enemmän.
 - Kaupunkiseudut kokivat, että aiemmalla kierroksella luotu pohja ja tunnistetut kehittämissprioriteetit menivät hukkaan. Odotettiin sopimusten päivitystä, ei täysremonttia.
 - Kaupunkiseudut pitävät tärkeänä jatkumoa sopimuskierrosten välillä rahoituksen painopisteissä ja sopimusten muussa sisällössä. Esimerkiksi kestävä liikumisen ja asumisen toimenpiteiden vähäinen painoarvo herätti kritiikkiä.
 - Hallitusohjelma ohjaa valtion neuvottelutavoitteita kullakin kierroksella. Haasteena mahdollinen jännite 12-vuotisten MAL-sopimusten ja hallitusohjelman tavoitteiden välillä.
- Sopimuksissa painottui aiempaa enemmän liikenne, asumisen ja maankäytön kustannuksella
 - Kaupunkiseudut kokivat, että sopimusten toimenpiteet vastasivat huonosti tarpeita asuntopolitiikan osalta. Seutujen tarpeena esimerkiksi riittävä kohtuuhintainen asuminen sekä taakanjako kohtuuhintaisen asumisen tuottamisessa ja segregaaation ehkäisy. Seuduille myös infra-avustukset ja käynnistysavustukset tärkeitä välineitä asuntotuotannon vauhdittamisessa haasteellisessa suhdannetilanteessa. Osalla seuduista johtanut siihen, että karsittu yhteistä tekemistä asuntopolitiikan osalta on karsittu tai viivytetty ja osalla seudullinen vastuunjako voi vähentyä.
 - Institutionaalisista syistä johtuen sopimuksissa liikenteellä suuri painoarvo, sillä valtiolla on rooli väyläverkon rahoituksessa kun maankäytön suunnittelu kuntien vastuulla. Aikaisemmin valtiolla ollut myös merkittävä rooli valtion tukeman asuntotuotannon rahoituksessa.

Sopimusten sisältö 2/2

- Seutujen prioriteetit ja erityispiirteet huomioitiin heikosti
 - Seutujen lähtökohtana sopimusneuvotteluihin seudulliset suunnitelmat (esim. kaupunkiseutusuunnitelma, liikennejärjestelmäsuunnitelma), jotka monella seudulla juuri päivitetty. Monella seudulla tavoitteet kirkkaana ja odotuksena tuki seudullisten suunnitelmien toteutukseen. Odotuksena seuduilla, että tunnistettaisiin yhteiskehittämisen kohteet seudullisten suunnitelmien pohjalta ja sovittaisiin niiden toteutuksesta. Tämä kuitenkin toteutui sopimuksissa pääosin heikosti.
 - (Uudempien) MAL-seutujen tavoite kestävän liikkumisen tuesta ohitettiin. Uudemmat seudut odottavat samanlaista kohtelua kuin ratikkaseudut.
 - Joukkoliikenteen palveluihin olisi seuduilla toivottu enemmän rahoitusta.
 - MAL-sopimukset ovat myös seudullisen sopimisen väline. Koettiin, että sopimuksen sisällön pitäisi sallia seudun sisäinen sopiminen seuduille merkittävistä teemoista. Liikenneinfran pienemmät parantamishankkeet hyvä väline seudullisen tasapuolisuuden toteutumiseksi.
- MAL-sopimusten yksinkertaistamisessa ei onnistuttu
 - Suurimmalla osalla toimenpiteiden kirjo laajeni. Osittain tämä johtui myös valtion tavoitteista jakeluinfraan ja digitalisaatioon liittyen. Seuduilla käynnistyy sopimusten ansiosta uutta tekemistä näissä teemoissa.

Suosituksset:

- *Sopimusten pitkäjänteisyyttä tulisi parantaa.*
- *Seutujen tarpeita tulisi huomioida paremmin.*

Valtion rahoitus MAL-sopimuksissa

- Rahoituksen jakautuminen ei ollut läpinäkyvää eikä tasapuolista seutujen kesken eikä seutujen sisällä
 - Valtion rahoitus kohdistui seuduilla hyvin eri tyyppisiin hankkeisiin eikä seutujen saanto ollut tasapuolinen esim. niiden kokoon tai kasvuvauhtiin nähden. Valtio-osapuoli ei pystynyt tarjoamaan seutujen saaman rahoituksen määrään tai kohdentumiseen selkeitä perusteita.
 - Kaikille seuduille ei hallituksen linjan mukaisessa rahoitusratkaisussa rahaa pieniin parantamishankkeisiin. Pienet parantamishankkeet olleet MAL-sopimusten ydintä ja edistäneet sopimusten seudullisuutta.
- Valtion rahoituksessa painottuivat (suuret) väyläverkon kehittämishankkeet ja ratikkainvestoinnit. Myös kustannusosuudet poikkesivat aiemmin sovituista.
 - Valtion väyläverkon suuret kehittämishankkeet kytkeyty ensi kertaa tässä laajuudessa MAL-sopimuksiin. Valtakunnallisia tiehankkeita ei ole aikaisemmin MAL-sopimuksissa käsitelty. MAL-sopimusten tarkoituksena ollut ensisijaisesti tukea seudun sisäistä saavutettavuutta, joten hankkeet totuttujen MAL-periaatteiden vastaisia. Seudut kokivat hyvin vahvasti ettei valtion väyläverkon suurista hankkeista sopiminen kuulu MAL-sopimuksiin.
 - Monet rahoitettavat hankkeet olivat sellaisia, joita seudut eivät olleet priorisoineet virkavalmistelussa. Seudut kokivat, ettei rahoitus vastannut heidän omiin tarpeisiinsa ja prioriteetteihinsa.
- Valtion maaomaisuuden aikaisempaa laajempaa kytkeminen MAL-sopimuksiin myös uusi elementti.

Suosituksset:

- *Kaikille seuduille tulisi osoittaa rahoitusta pieniin parantamishankkeisiin ja asumisen avustuksia*
- *Rahoituksessa tulisi pyrkiä huomioimaan seutujen prioriteetit paremmin.*
- *Pyrittävä selkeyttämään MAL-sopimuksissa sovittavan rahoituksen kohdentumista ja kustannusperiaatteita esim. Liikenne 12 -suunnitelmassa.*
- *Rahoitusratkaisuun sisällytettävä riittävästi liikkumavaraa, jotta neuvottelutilanne säilyy aitona.*

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kumppanuus MAL- sopimuksissa

Kumppanuus MAL-sopimuksissa

- MAL-sopimukset tukeneet kaupunkiseutujen sisäistä yhteistyötä
 - Erityisesti uudemmilla MAL-kaupunkiseuduilla yhteistyö tiivistynyt sopimusmenettelyyn pääsemisen ansiosta.
- Valtio-osapuolen ja kaupunkiseutujen välinen luottamus sopimusneuvottelujen aikana hyvällä tasolla. Rahoituksen kohdentuminen kuitenkin heikensi kaupunkiseutujen luottamusta ja uskoa MAL-sopimusmenettelyyn.
 - Kaupunkiseuduilla herännyt epäluottamus MAL-sopimusmenettelyä kohtaan, valtion rahoituksen jakautumisen periaatteiden muututtua merkittävästi tällä sopimuspäivityskierroksessa. Odotetaan paluuta ”vanhaan” eli MAL-sopimusten ydintavoitteiden toteuttamiseen.

Suosituksset:

- *Sopimusvalmistelun tulisi heijastella kumppanuuden periaatetta.*
- *MAL-sopimusten tavoitteet tulisi säilyttää kirkkaina ja toimenpiteiden tulisi toteuttaa tavoitteita.*
- *Varauduttava epäluottamuksen kasvuun MAL-sopimusinstrumenttia kohtaan.*
 - *Seuraavaa sopimusvalmistelukierrosta käynnistettäessä tulisi punnita tämän arviointiraportin sekä aiemman kehittämiselvityksen (Vatilo ym., 2022) suosituksia.*